

**WOJEWÓDZKI KONKURS PRZEDMIOTOWY
DLA UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
W ROKU SZKOLNYM 2025/2026**

BIOLOGIA

Informacje dla ucznia

1. Na stronie tytułowej arkusza w wyznaczonym miejscu wpisz swój kod ustalony przez komisję.
2. Sprawdź, czy arkusz konkursowy zawiera 18 stron (zadania 1-22).
3. Czytaj uważnie wszystkie teksty i zadania.
4. Rozwiązania zapisuj długopisem lub piórem z **niebieskim tuszem**. Nie używaj korektora.
5. W zadaniach zamkniętych podane są cztery odpowiedzi: A, B, C, D. Wybierz, zgodnie z poleceniem, jedną odpowiedź i zaznacz znakiem „X” **bezpośrednio na arkuszu**.
6. Staraj się nie popełniać błędów przy zaznaczaniu odpowiedzi, ale jeśli się pomylisz, błędne zaznaczenie otocz kółkiem ⊗ i zaznacz inną odpowiedź znakiem „X”.
7. W zadaniach zamkniętych typu prawda/fałsz wpisz w tabeli Tak, gdy stwierdzenie jest prawdziwe lub Nie, gdy jest fałszywe. **Nie używaj drukowanych liter.**
8. Rozwiązania zadań otwartych zapisz czytelnie w wyznaczonych miejscach. **Pomyłki przekreślaj, a prawidłową odpowiedź zapisz obok lub nad skreśleniem.**
9. Przygotowując odpowiedzi na pytania, możesz skorzystać z miejsc opatrzonych napisem *Brudnopis*. Zapisy w brudnopisie nie będą sprawdzane i oceniane.

KOD UCZNIA

.....
.....

*Imię i nazwisko ucznia
(wypełnia wojewódzka komisja konkursowa)*

Stopień trzeci

**Czas pracy:
90 minut**

WYPEŁNIA KOMISJA KONKURSOWA

Nr zadania	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	Razem
Liczba punktów możliwych do zdobycia	4	1	2	2	2	2	3	3	3	4	3	1	2	2	3	2	3	6	5	2	4	1	60
Liczba punktów ustalona przez wojewódzką komisję konkursową																							

Minimalna liczba punktów umożliwiająca uzyskanie tytułu finalisty: 30

Minimalna liczba punktów umożliwiająca uzyskanie tytułu laureata: 54

Podpisy członków komisji:

1. Zastępca Przewodniczącego wojewódzkiej komisji konkursowej – .....
2. Członek wojewódzkiej komisji konkursowej sprawdzający pracę – .....
3. Członek wojewódzkiej komisji weryfikujący pracę – .....

Zadanie 1. (4 pkt)

Na zdjęciach A, B, C przedstawiono wybarwione preparaty mikroskopowe różnych rodzajów tkanki łącznej.

A

B

C

Na podstawie: M. Guzik, R. Kozik, W. Zamachowski *Biologia na czasie 2*, Nowa Era, Warszawa 2024
<https://lupus-vet.pl/rozmaz-krwi>

a) Podaj nazwy tkanek przedstawionych na fotografiach i wymień cechę budowy tych tkanek charakterystyczną dla tkanki łącznej.

A ..... B ..... C.....

Cecha budowy .....

b) Określ funkcję tkanki przedstawionej na fotografii B i jej przykładową lokalizację w organizmie człowieka.

Funkcja .....

Lokalizacja .....

c) Przyporządkuj, przedstawione poniżej, wszystkie cechy tkanki łącznej do odpowiednich tkanek przedstawionych na fotografiach.

Cechy:

1. Włókna białkowe nadają jej elastyczność.
2. Komórki tej tkanki znajdują się w jamkach.
3. Charakterystycznymi elementami budowy tej tkanki są osteony.
4. Jeden z rodzajów komórek tej tkanki nie posiada jądra komórkowego.

A ..... B ..... C.....

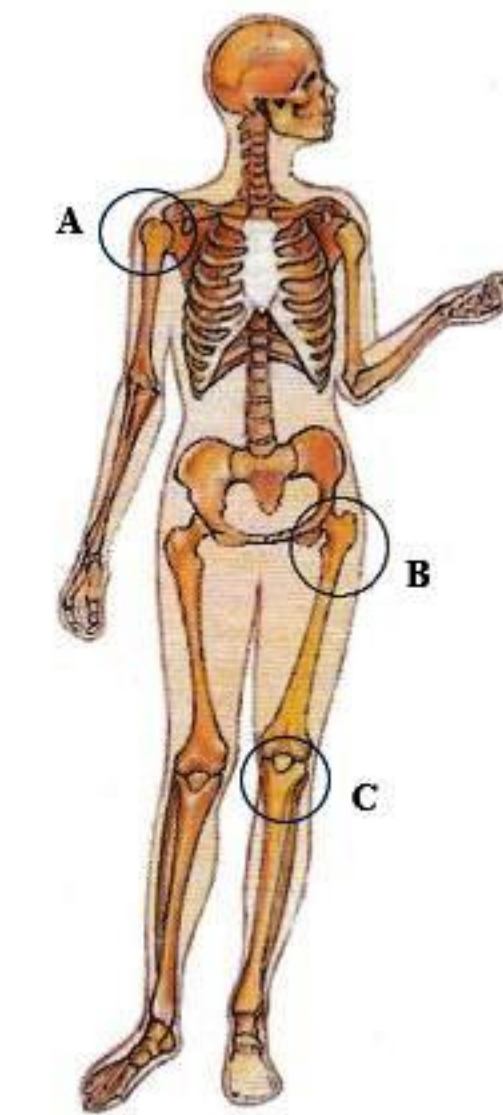
Zadanie 2. (1 pkt)

Wyjaśnij, dlaczego idealnym dawcą nerki dla pacjenta z niewydolnością nerek jest jego brat bliźniak jednojajowy. W odpowiedzi wykorzystaj pojęcia przeciwciała i antygeny zgodności tkankowej.

.....
.....
.....

Zadanie 3. (2 pkt)

Na rysunku przedstawiono szkielet człowieka, na którym literami A - C oznaczono wybrane połączenia stawowe kości.

Na podstawie: E.P. Solomon L.R. Berg D.W. Martin *Biologia*, MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2007

Uzupełnij poniższą tabelę wpisując nazwy stawów, zaznaczonych literami od A do C, oraz ich typ wybierając spośród zapisanych kursywą w kolumnie typ stawu.

	Nazwa stawu	Typ stawu (<i>kulisty/zawiasowy</i>)
A		
B		
C		

Zadanie 4. (2 pkt)

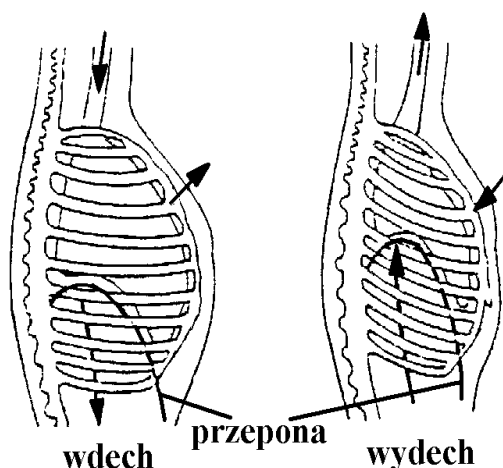
Uzupełnij tabelę wpisując wszystkie odcinki przewodu pokarmowego, spośród niżej wymienionych, w których są trawione cukry i białka oraz określ końcowe produkty trawienia tych związków organicznych.

jama ustna   żołądek   dwunastnica   jelito cienkie

Związek organiczny	Miejsce trawienia	Końcowy produkt trawienia
Cukry		
Białka		

Zadanie 5. (2 pkt)

Na rysunku przedstawiono zmiany w obrębie klatki piersiowej podczas wdechu i wydechu.

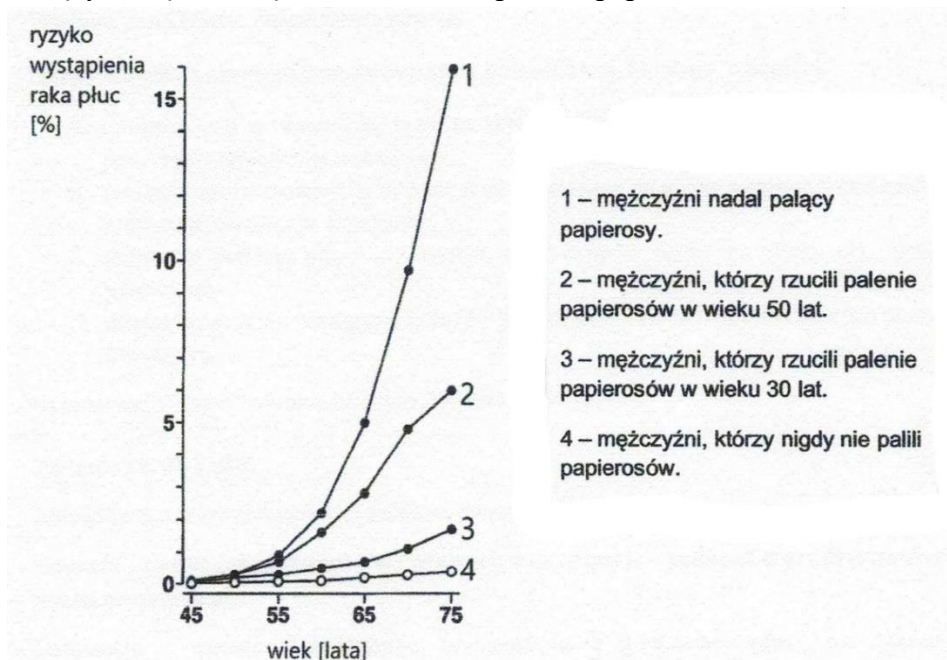
Na podstawie: I. Żelazny, *Tematy i zagadnienie maturalne z biologii*, Wydawnictwo Szkolne Omega, Kraków 1999

Oceń, na podstawie schematu oraz własnej wiedzy, poprawność stwierdzeń dotyczących roli mięśni w mechanizmie wentylacji płuc, wpisując Tak lub Nie w tabeli (nie używaj drukowanych liter).

	Stwierdzenie	Tak/ Nie
1.	W czasie wydechu skurcz mięśni międzyżebrowych unosi żebra i mostek, objętość klatki piersiowej się zmniejsza.	
2.	Podczas wdechu objętość klatki piersiowej ulega zwiększeniu, gdyż przepona się kurczy i unosi.	
3.	Skurcz przepony i mięśni międzyżebrowych powoduje rozciągnięcie pęcherzyków płucnych i spadek ciśnienia, co powoduje zassanie powietrza do płuc.	

Zadanie 6. (2 pkt)

Na wykresie przedstawiono zależność ryzyka wystąpienia raka płuc u mężczyzn od ich wieku, w grupach różniących się historią uzależnienia od palenia papierosów.

Na podstawie: doi.org/10.1093/jnci/djho14

- a) Określ, na podstawie analizy wykresu, jakie jest ryzyko wystąpienia raka płuc u 70-letniego mężczyzny, który nadal pali papierosy.

.....%

- b) Sformułuj jeden wniosek wynikający z analizy danych przedstawionych na wykresie.

.....
.....

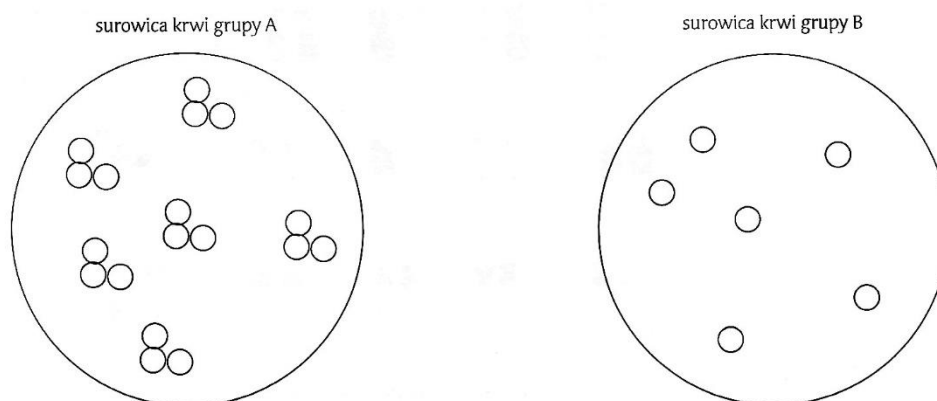
Zadanie 7. (3 pkt)

Oceń poprawność stwierdzeń dotyczących funkcjonowania układu krwionośnego człowieka, wpisując Tak lub Nie w tabeli (nie używaj drukowanych liter).

	Stwierdzenie	Tak/ Nie
1.	Krwioobieg mały odpowiada za transport krwi do płuc rozpoczynając się w prawej komorze serca, skąd krew odtlenowana jest wtłaczana do żył płucnych.	
2.	Ściany tętnicy składają się z trzech warstw: wewnętrznej – śródbłonna, środkowej – cienkiej warstwy mięśni gładkich i zewnętrznej łącznotkankowej.	
3.	Prawidłowe ciśnienie krwi dorosłego człowieka wynosi 120/80 mmHg i pierwsza liczba określa ciśnienie w tętnicy w czasie skurczu, a druga podczas rozkurczu komór.	

Zadanie 8. (3 pkt)

Do surowic grup krwi A i B dodano krwinki czerwone pacjenta, któremu jest niezbędna transfuzja krwi. Na rysunku przedstawiono wynik próby.

Na podstawie: Praca zbiorowa, *Biologia Jedność i różnorodność*, Wydawnictwo szkolne PWN, Warszawa 2008

a) Określ, na podstawie analizy rysunku, grupę krwi pacjenta.

.....

b) Oceń, czy wystarczy określenie zgodności grupy krwi w układzie ABO, aby podjąć decyzję o przetoczeniu krwi i uzasadnij swoje stanowisko.

Ocena ..... Uzasadnienie .....

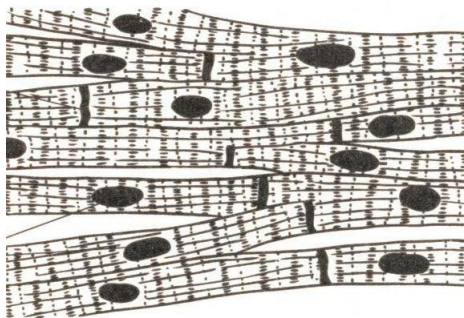
.....

c) Określ czym jest surowica odpornościowa.

.....

Zadanie 9. (3 pkt)

Rytmiczne skurcze serca przebiegają pod wpływem bodźców powstających w samym sercu. Włókna mięśnia sercowego tworzą układ bodźcowo–przewodzący odznaczający się zdolnością do wytwarzania impulsów elektrycznych pobudzających skurcze serca. Na pracę serca wpływają również bodźce fizjologiczne oraz sygnały z autonomicznego układu nerwowego, które mogą hamować lub pobudzać skurcze mięśnia sercowego. Na rysunku przedstawiono fragment tkanki mięśniowej budującej serce.

Na podstawie: M. Podbielkowska, Z. Podbielkowski, *Biologia z higieną i ochroną środowiska*, WSiP, Warszawa 1995

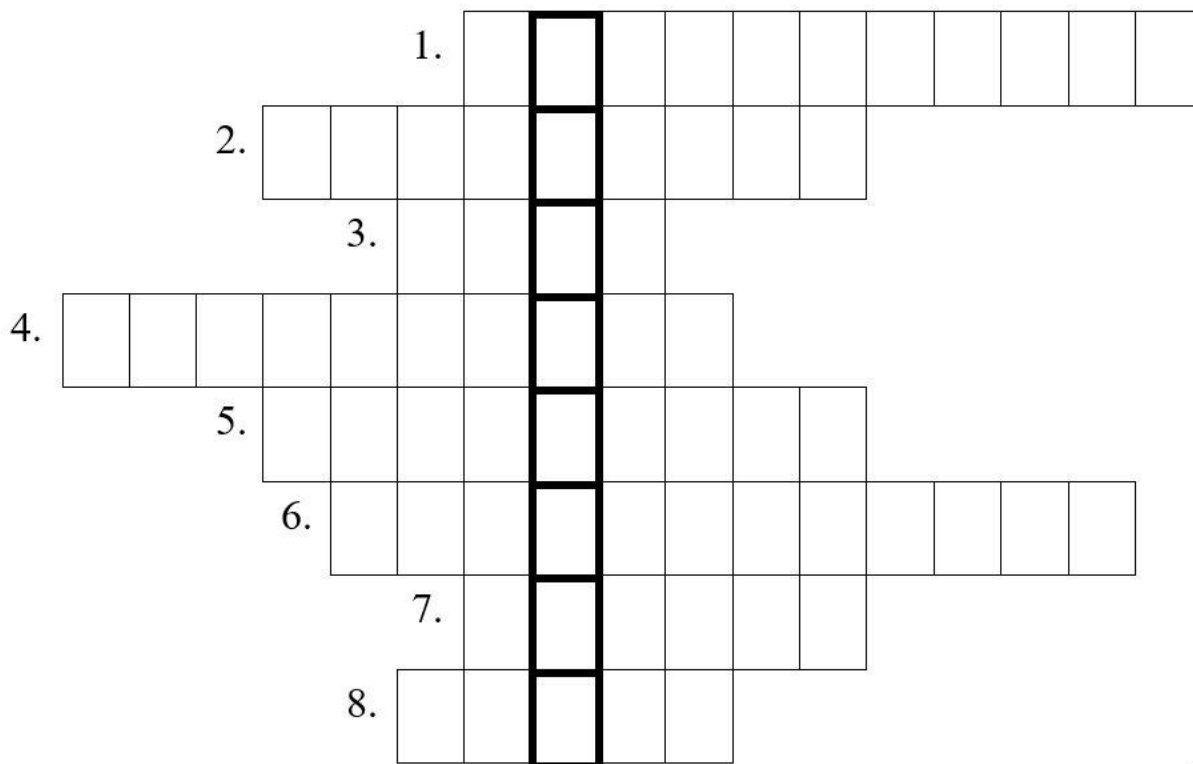
- a) Uzupełnij zdania tak, aby poprawnie opisywały regulujące działanie mechanizmów fizjologicznych wpływających na pracę serca, podkreślając w każdym z nich właściwe pojęcie napisane kursywą.

Adrenalina wydzielana przez nadnercza *zwalnia/przyspiesza* pracę serca. Wzrost temperatury ciała pobudza aktywność układu bodźcowo–przewodzącego, dlatego gdy mamy gorączkę nasze tętno jest *niższe/wyższe*. Gdy zasypiamy układ *współczulny/przywspółczulny* zwalnia akcję serca.

- b) Podaj dwie cechy budowy włókna mięśnia poprzecznie prążkowanego serca, odróżniające je od włókien mięśnia poprzecznie prążkowanego szkieletowego.

.....
.....

Rozwiąż krzyżówkę tak, aby powstało hasło – część galki ocznej ze zdolnością do akomodacji. Hasło nie jest oceniane, ale weryfikuje Twoje odpowiedzi.

1. Wada wzroku polegająca na widzeniu zniekształconego obrazu
2. Wada związana z procesem widzenia barw, której gen jest zlokalizowany na chromosomie X
3. Receptory tego zmysłu u człowieka współdziałają ze zmysłem smaku i szybko się adaptują do bodźca
4. Płat mózgu z ośrodkiem wzroku
5. Kostka mająca styczność z błoną bębenkową, która uczestniczy w przenoszeniu drgań błony bębenkowej do ucha wewnętrznego
6. Reakcja źrenicy na światło jest przykładem tego rodzaju odruchu
7. Wypustki neuronów nerwu wzrokowego
8. Smak mięsny

Zadanie 11. (3 pkt)

W utrzymaniu stałej ilości wody w organizmie człowieka bierze udział wiele układów wewnętrznych człowieka. Homeostazę organizmu może zaburzyć zbyt duża ilość wody w organizmie co prowadzi do podniesienia ciśnienia krwi, rozrzedzenia krwi, powstawania obrzęków. Regulacją ilości wody w organizmie zajmuje się wazopresyna (ADH), która jest wytwarzana przez podwzgórze, gdy w organizmie jest zbyt mało wody. Jej wysokie stężenie powoduje zwrotne wchłanianie do krwi wody przez nerki, przez co zmienia się ilość produkowanego moczu.

a) Wymień 4 układy narządów uczestniczące bezpośrednio w utracie wody z organizmu i określ postać w jakiej woda jest usuwana przez te układy.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

b) Podkreśl jak zmieni się ilość wytwarzanego moczu przez nerki podczas bardzo intensywnego wysiłku fizycznego i wyjaśnij mechanizm tego zjawiska wykorzystując informacje zawarte w tekście źródłowym z uwzględnieniem roli wazopresyny.

zmniejszy się   zwiększy się

.....

.....

.....

Zadanie 12. (1 pkt)

Zaznacz właściwe dokończenie zdania dotyczącego zaburzeń w funkcjonowaniu tarczycy, wybrane spośród A-B oraz jego poprawne uzasadnienie, wybrane spośród 1-3.

Występowanie wola, zwiększona potliwość i wytrzeszcz oczu to objawy

A.	niedoczynności tarczycy,	ponieważ	1.	wydziela ona zbyt mało insuliny.
B.	nadczynności tarczycy,		2.	wydziela on zbyt mało tyroksyny.
			3.	wydziela ona zbyt dużo tyroksyny.

Zadanie 13. (2 pkt)

Do pewnego doświadczenia potrzebne są: 20 g wysuszonego, oczyszczonego ze ściółki i gleby mchu - płonnika pospolitego, dwie zlewki, korki, waga laboratoryjna i woda. Mech należy podzielić na dwie równe części o masie 10 g każda i umieścić je w oddzielnych zlewkach. Jedną ze zlewek napęlnić wodą tak, by mech był w niej całkowicie zanurzony. W drugiej zlewce płonnik pozostawić bez dostępu do wody. Obie zlewki zakorkować i odstawić na dobę. Po tym czasie osuszyć ligniną z nadmiaru wody mech ze zlewki z wodą i zważyć płonnik z każdej zlewki.

a) Sformułuj problem badawczy tego doświadczenia.

.....

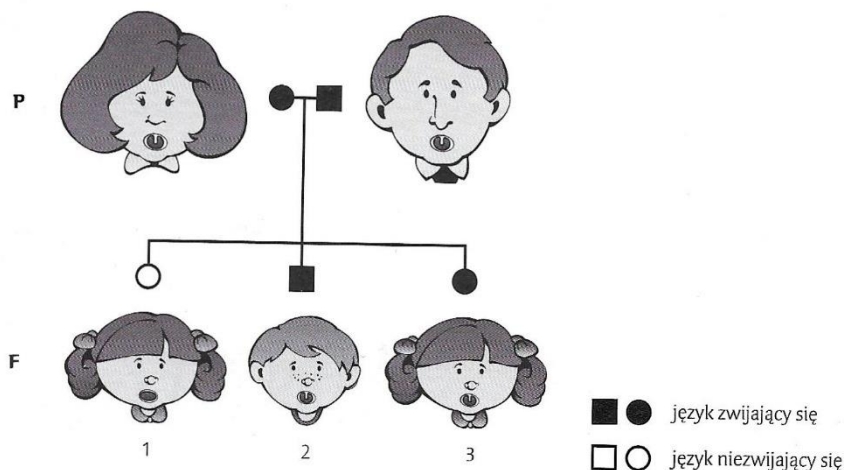
b) Określ, która zlewka w tym doświadczeniu stanowi próbę kontrolną i uzasadnij swój wybór odnosząc się do doświadczenia.

.....

.....

Zadanie 14. (2 pkt)

Państwo Kowalscy posiadający umiejętność zwijania języka w rurkę mają trójkę dzieci i spodziewają się następnego. Zakładamy, że zwijanie języka w rurkę jest uwarunkowane allelem dominującym – A, natomiast brak tej umiejętności jest cechą recesywną – a. Na rysunku przedstawiono dziedziczenie tej cechy w rodzinie państwa Kowalskich.

Na podstawie: Praca zbiorowa, *Biologia Jedność i różnorodność*, Wydawnictwo szkolne PWN, Warszawa 2008

a) Podaj genotypy rodziców. Zapisując genotypy posłuż się oznaczeniami alleli: A, a.

Genotyp matki ..... Genotyp ojca .....

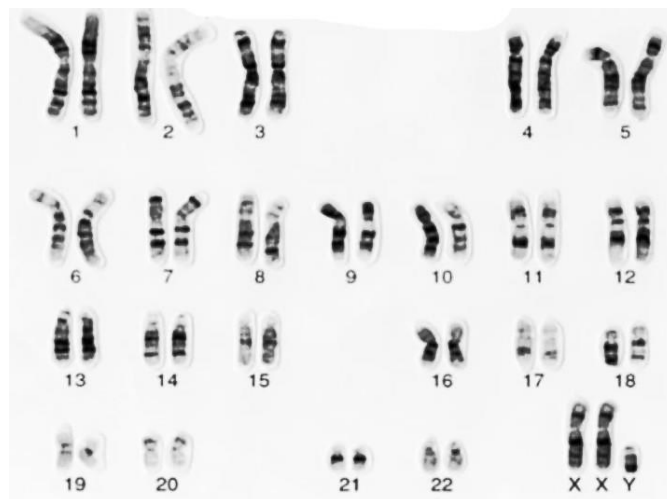
- b) Określ prawdopodobieństwo, że kolejne dziecko państwa Kowalskich będzie potrafiło związać język w rurkę, wypełniając szachownicę genetyczną. Posłuż się oznaczeniami alleli: A, a.

♂	♀		

Prawdopodobieństwo .....

Zadanie 15. (3 pkt)

Na zdjęciu przedstawiono zestaw chromosomów (kariotyp) osoby z chorobą uwarunkowaną genetycznie, spowodowaną mutacją materiału genetycznego.

Na podstawie: <https://benhvienphuongdong.vn/>

- a) Zaznacz, spośród A-D, chorobę, dla której jest charakterystyczny kariotyp, przedstawiony na schemacie i uzasadnij swój wybór.

- A. Zespół Downa
- B. Zespół Turnera
- C. Zespół Edwardsa
- D. Zespół Klinefeltera

Uzasadnienie .....

- b) Określ rodzaj mutacji, która spowodowała wystąpienie powyższego zespołu chorobowego.

Rodzaj mutacji .....

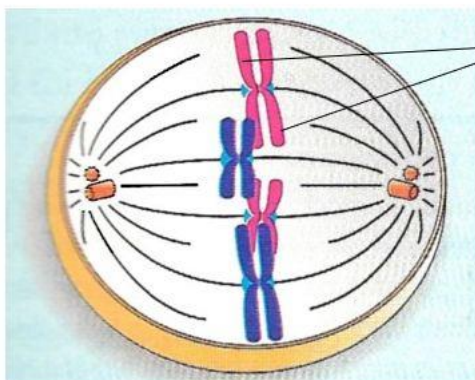
- c) Podkreśl płeć osoby, której zestaw chromosomów przedstawiono na fotografii oraz podaj dwa charakterystyczne dla tej choroby objawy.

kobieta

mężczyzna

Zadanie 16. (2 pkt)

Na rysunku przedstawiono jeden z etapów mitozy.

Na podstawie: E.P. Solomon L.R. Berg D.W. Martin *Biologia*, MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2007

- a) Podaj nazwę przedstawionego na schemacie etapu podziału jądra komórkowego i wpisz w ramkę na rysunku nazwę zaznaczonych struktur.

- b) Określ konsekwencje dla komórki braku cytokinezy w fazie M cyklu komórkowego, po zakończonej mitozie.

Zadanie 17. (3 pkt)

Oceń poprawność stwierdzeń dotyczących źródeł wiedzy o ewolucji, wpisując Tak lub Nie w tabeli (nie używaj drukowanych liter).

	Stwierdzenie	Tak/ Nie
1.	Analiza genetyczna polega na porównaniu kolejności nukleotydów w DNA pomiędzy wybranymi gatunkami zwierząt i na tej podstawie określenia stopnia pokrewieństwa między badanymi organizmami.	
2.	Narządy szczątkowe są pozostałością narządów występujących u odległych przodków i nie odgrywają żadnej istotnej roli u współcześnie żyjących organizmów np. mięśnie poruszające małżowiną uszną u człowieka.	
3.	Skrzydło ważki i nietoperza są przykładem narządów homologicznych, więc nie świadczą o bliskim pokrewieństwie tych gatunków.	

Zadanie 18. (6 pkt)

Na torfowisku Puścizna Wielka znaleziono jedyne stanowisko maliny moroszki w Karpatach, najdalej wysunięte na południe w całym jej zasięgu. Gatunek ten powszechnie występuje w Skandynawii i Rosji, natomiast w Polsce jest bardzo rzadki i stanowi przykład reliktu epoki lodowcowej. Odnotowano tylko kilka jej rozproszonych stanowisk na terenie kraju. Roślina objęta jest ścisłą ochroną gatunkową i jest gatunkiem narażonym na wymarcie, ze względu na działalność człowieka. Owoce maliny moroszki myśliwi w Arktyce stosowali jako lekarstwo na szkorbut. Liczba chromosomów w komórce budującej organizm to $2n = 56$. Na fotografii przedstawiono malinę w jej naturalnym zbiorowisku roślinnym – torfowisku.

Na podstawie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Malina_moroszka

- a) **Podkreśl kategorię dowodów ewolucji, do której zaliczamy malinę moroszkę i zdefiniuj pojęcie reliktu.**

dowody bezpośrednie

dowody pośrednie

Definicja .....

- b) **Określ działania człowieka, które mogą być głównym źródłem zagrożenia dla występowania na terenie Polski maliny moroszki, uwzględniając rodzaj zbiorowiska roślinnego, w którym ona występuje.**

.....

- c) **Podkreśl gromadę roślin nasiennych do której należy malina moroszka i uzasadnij swój wybór w oparciu o jedną cechę budowy, widoczną na fotografii.**

nagonasienne

okrytonasienne

Uzasadnienie .....

- d) **Podaj liczbę chromosomów w komórce jajowej, która powstała w załazni słupka kwiatu maliny moroszki i określ rodzaj podziału komórki, który doprowadził do jej powstania.**

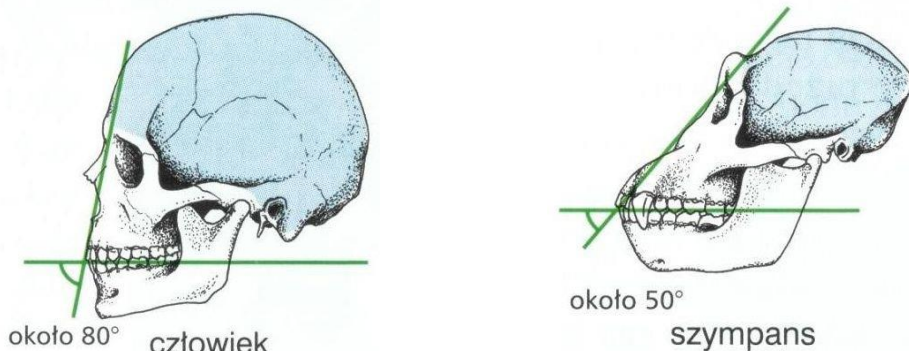
Liczba chromosomów ..... Podział .....

- e) Podaj nazwę lub symbol witaminy, której niedobór w organizmie myśliwi w Arktyce leczyli owocami maliny moroszki.

.....

Zadanie 19. (5 pkt)

Na rysunku przedstawiono czaszkę człowieka i małpy człekokształtnej – szympansa.

Na podstawie: J. Balerstent i in. *Biologia 3*, OPERON, Gdynia 2004

- a) Określ po jednej różnicy w budowie twarzoczaszki i mózgowiczaszki, pomiędzy czaszką szympansa i człowieka.

Mózgowiczaszka .....

.....

Twarzowiczaszka.....

.....

- b) Wskaż strzałką na rysunku ludzkiej czaszki jedyną ruchomą kość i podaj jej nazwę oraz wymień jedną czynność, która jest możliwa dzięki jej ruchomości.

Nazwa kości ..... Czynność .....

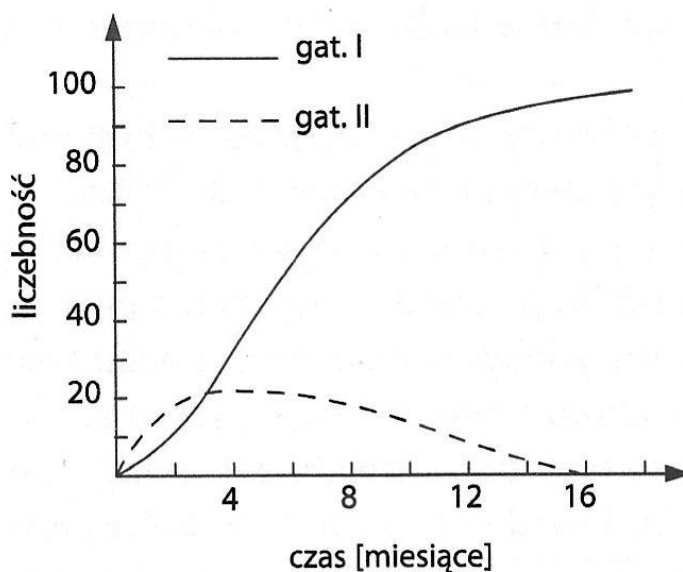
.....

- c) Uzupełnij tabelę przedstawiającą stanowisko systematyczne szympansa.

Królestwo	
	Strunowce
Podtyp	
Gromada	
	Naczelne
Rodzina	Człowiekowate
Rodzaj	
	Szympan zwykajny

Zadanie 20. (2 pkt)

Na wykresie przedstawiono zmiany liczebności populacji dwóch gatunków blisko ze sobą spokrewnionych.

Na podstawie: E. Pyłka-Gutowska, *Vademecum maturzysty Biologia*, Adamantan Warszawa 2013

a) Zaznacz, spośród A -D, rodzaj interakcji między populacjami, która jest przyczyną zmian liczebności populacji przedstawionych na wykresie. Uzasadnij wybór w oparciu o dane wynikające z analizy wykresu.

- A. Mutualizm
- B. Konkurencja
- C. Komensalizm
- D. Pasożytnictwo

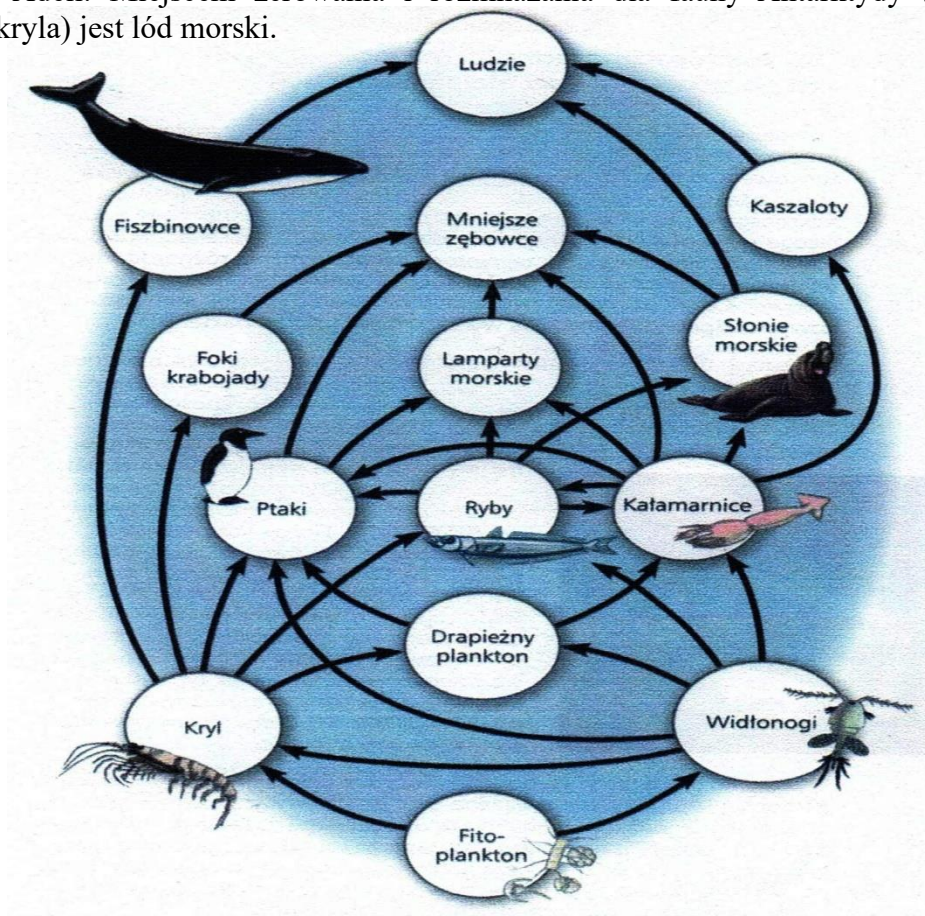
Uzasadnienie .....

.....

b) Podaj przykład dwóch gatunków powiązanych tego typu interakcją.

.....

Na schemacie przedstawiono sieć pokarmową w Oceanie Antarktycznym. W ciągu ostatnich dekad wzrosła temperatura wód antarktycznych, co spowodowało znaczny spadek liczebności populacji kryla, a to pociągnęło za sobą redukcję liczebności populacji fiszbinowców i pingwinów Adeli. Miejscem żerowania i rozmnażania dla fauny Antarktydy (również pingwinów i kryla) jest lód morski.

a) Zapisz, korzystając ze schematu, najdłuższy możliwy łańcuch pokarmowy z udziałem kryła, prowadzący do zębówców.

.....

.....

.....

.....

.....

- d) Wyjaśnij związek pomiędzy zwiększeniem stężenia dwutlenku węgla, metanu i podtlenku azotu w atmosferze a zmniejszeniem liczebności populacji kryla w Oceanie Antarktycznym, na podstawie informacji do zadania oraz własnej wiedzy.

.....

.....

.....

Zadanie 22. (1 pkt)

Na terenie Polski malina moroszka jest objęta ścisłą ochroną gatunkową, natomiast ślimak winniczek częściową ochroną gatunkową.

Określ, na czym polega ścisła i częściowa ochrona gatunkowa na przykładzie maliny moroszki i ślimaka winniczka.

.....

.....

Brudnopis